

Téma čísla

SMLUVNÍ POKUTA, ÚROKY Z PRODLENÍ A NÁHRADA ŠKODY

V současné době je právní úprava smluvní pokuty, úroků z prodlení a náhrady škody obsažena ve dvou normách. V občanském zákoníku pro občanskoprávní vztahy a v obchodním zákoníku pro vztahy obchodněprávní. Od 1. ledna 2014 se tento dualismus ruší, jelikož nový občanský zákoník („NOZ“) zavádí pro shora uvedené instituty jednotný režim, který se uplatní vždy bez ohledu na to, zda je účastníkem daného vztahu podnikatel či nikoli. Cílem tohoto newsletteru je seznámit Vás s obecnými zásadami, kterými se bude právní úprava smluvní pokuty, úroků z prodlení a náhrady škody od 1. ledna 2014 řídit.

Smluvní pokuta

Smluvní pokutu budou smluvní strany oprávněny sjednat ve formě peněžitého, ale i nepeněžitého plnění. Na platnost smluvní pokuty přitom nebude mít vliv, zda bude sjednána písemně či nikoliv. S ohledem na případnou potřebu prokázání nároku oprávněné strany na úhradu smluvní pokuty lze však doporučit její písemnou formu.

Právo na úhradu smluvní pokuty bude mít oprávněná strana i v případě, že porušením smluvní povinnosti nevznikne druhé straně žádná škoda. Způsobí-li však strana porušením povinnosti zajištěné smluvní pokutou také škodu, bude se oprávněná strana moci domáhat její náhrady vedle smluvní pokuty pouze tehdy, pokud si tak smluvní strany ujednají. V případě, že smluvní pokuta bude nepřiměřeně vysoká, bude povinná strana oprávněna navrhnout soudu, aby smluvní pokutu snížil, a to až do výše škody, která oprávněné straně skutečně vznikla. **Ten, kdo poruší svůj smluvní závazek, bude povinen zaplatit druhé straně smluvní pokutu bez ohledu na to, zda porušení takového závazku zavinil.** Smluvní strany si však budou moci dohodnout i princip opačný, kdy povinnost platit smluvní pokutu porušující straně vznikne pouze v případě zaviněného porušení povinnosti, která je zajištěna smluvní pokutou. I nadále zůstane zachován princip, že zaplacením smluvní pokuty nezanikne povinnost splnit daný smluvní závazek, ledaže se strany dohodnou jinak.

Úroky z prodlení

Smluvní strany budou mít možnost ujednat si výši úroků z prodlení odchylně od zákona. Pokud tak neučiní, bude pro výpočet úroků z prodlení rozhodná výše stanovená v nařízení vlády. **Věřitel však nebude oprávněn požadovat po dlužníkovi úroky z prodlení, pokud dlužník nebude za prodlení odpovědný.**

Zajímavou novinkou je právo věřitele dovolat se u soudu neúčinnosti ujednání o úroku z prodlení, pokud se takovým ujednáním bez spravedlivého důvodu zhoršuje postavení věřitele; může se jednat např. o případ nepřiměřeně nízké sazby úroku z prodlení, která může vést k faktickému prodloužení doby splatnosti. Uvedené právo má sloužit především jako ochrana menších dodavatelů zboží či služeb vůči větším odběratelům (řetězcům).

Odpovědnost za škodu

Obecná úprava odpovědnosti za škodu v NOZ rozlišuje mezi škodou způsobenou (i) porušením zákonné povinnosti; (ii) porušením smluvní povinnosti; a (iii) úmyslným porušením dobrých mravů:

- **Porušení zákonné povinnosti:** Pokud někdo poruší povinnost, která mu vyplývá ze zákona, a v důsledku takového jednání vznikne někomu škoda, bude mít poškozený nárok na její náhradu pouze tehdy, pokud škůdce způsobení škody zavinil (a to ať již z nedbalosti nebo úmyslně). Absenci zavinění bude však povinen prokazovat škůdce.
- **Porušení smluvní povinnosti:** Pokud někdo poruší povinnost, k jejímuž splnění se zavázal ve smlouvě, bude jeho odpovědnost za způsobenou škodu posuzována přísněji. Poškozený se bude oprávněn domáhat její náhrady, i pokud škůdce způsobení škody nezavinil.
- **Porušení dobrých mravů:** Poruší-li někdo úmyslně dobré mravy a v důsledku takového jednání vznikne škoda, bude poškozený oprávněn domáhat se po takové osobě její náhrady. Poškozený však bude muset prokázat, že dobré mravy škůdce porušil úmyslně.

Škoda se bude primárně nahrazovat uvedením do původního stavu. V penězích se bude škoda nahrazovat, pokud (i) o to poškozený požádá; nebo (ii) uvedení do původního stavu nebude dobře možné.

Vedle obecné úpravy odpovědnosti za škodu obsahuje NOZ též výčet případů, ve kterých se uplatní zvláštní odpovědnost za škodu. Nově mezi tyto případy patří zejména škoda způsobená informací nebo radou, škoda způsobená nebezpečnou osobou, škoda způsobená zvířetem a škoda způsobená vadou výrobku (odpovědnost za tuto škodu však upravuje již současná právní úprava ve zvláštních zákonech).

NOZ taktéž rozšiřuje, mění nebo zjednodušuje úpravu odpovědnosti za škodu způsobenou v některých dalších případech, které zná již současná právní úprava. To se týká například odpovědnosti za škodu z provozní činnosti a za škodu způsobenou provozem dopravního prostředku.

Další poznámky k náhradě škody

Předsmluvní odpovědnost

Poměrně důležitou novinkou je úprava tzv. předsmluvní odpovědnosti, která nově postihuje nepoctivé chování stran v rámci jednání o uzavření smlouvy. V této souvislosti tak může vzniknout jedné straně povinnost nahradit druhé straně škodu, která jí vznikne tím, že k uzavření smlouvy nedojde. Za právě uvedenou škodu bude pak odpovídat ta strana, která:

(i) zahájí jednání o smlouvě, resp. v takovém jednání bude pokračovat, přestože nemá skutečně v úmyslu smlouvu uzavřít, nebo

(ii) ukončí jednání o uzavření smlouvy v době, kdy se uzavření smlouvy bude jevit již jako vysoce pravděpodobné a kdy druhá strana takové uzavření smlouvy bude důvodně očekávat, aniž by měla pro takové ukončení spravedlivý důvod (tedy bez důvodu ukončí jednání o smlouvě téměř uzavřené).

Strany budou taktéž povinny zachovávat mlčenlivost ohledně důvěrných informací, které získaly během vzájemných jednání. Strana, která se obohatí v důsledku zneužití získaných důvěrných informací nebo v důsledku jejich prozrazení, aniž k tomu byla oprávněna zákonem, bude povinna vydat toto obohacení druhé straně.

Odpovědnost za škodu způsobenou třetí osobě

NOZ výslovně zakotvuje povinnost k náhradě škody způsobené osobě, která není stranou smlouvy. **Porušili tak strana povinnost, k jejímuž splnění se zavázala ve smlouvě, bude povinna uhradit vzniklou škodu nejen poškozenému jako druhé smluvní straně, ale též osobě, jejímuž zájmu mělo splnění porušené povinnosti zjevně sloužit** (např. osobě sdílející domácnost s nájemcem v případě porušení nájemní smlouvy pronajímatelem). Škůdce by si však měl být již v době sjednání smlouvy vědom, že nesplněním jeho smluvní povinnosti může vzniknout újma i této jiné osobě.

Odpovědnosti za škodu způsobenou informací nebo radou

V případě odpovědnosti za škodu způsobenou informací nebo radou bude ten, kdo vystupuje jako odborník, příslušník určitého stavu nebo povolání (např. stavební inženýr, architekt, lékař nebo daňový poradce), povinen nahradit škodu, kterou způsobí tím, že poskytne nesprávnou nebo neúplnou informaci nebo škodlivou radu z oboru své působnosti, pokud mu bude za takové poskytnutí informace nebo rady uhrazena odměna.

Odpovědnost za škodu vzniklou náhodou

NOZ přináší dále zcela novou právní úpravu náhrady škody vzniklé náhodou. Až doposud soudy vycházely ze staré právní zásady, že náhoda postihuje vlastníka věci, neboť tato situace nebyla v legislativě upravena. NOZ tento přístup mění, když obsahuje výslovné ustanovení, dle něhož bude za škodu odpovídat ten, kdo dal k náhodě ze své viny podnět, zejména tím, že poruší příkaz nebo poškodí zařízení, které má nahodilě škodě zabránit.

Omezení odpovědnosti za škodu

Smluvní strany budou moci smluvně omezit, případně i vyloučit, právo na náhradu škody, která může v budoucnu teprve

vzniknout. V případech, kdy jedna strana způsobí škodu úmyslně či z hrubé nedbalosti nebo způsobí-li člověku újmu na jeho přirozených právech, nebude se k takovému omezení nebo vyloučení odpovědnosti za škodu přihlížet a strana, která škodu způsobila, bude povinna uhradit poškozenému škodu v plném rozsahu. Taktéž se nebude přihlížet k ujednání, dle kterého dojde k vyloučení nebo omezení práva **slabší strany** na náhradu jakékoliv újmy, která by této straně mohla v budoucnu vzniknout. Slabší stranou bude například typicky spotřebitel vůči podnikateli, ale není vyloučeno, že v konkrétním případě bude shledáno, že slabší stranou je i podnikatel vůči jinému podnikateli v rámci uzavřené obchodní smlouvy.

Snížení náhrady škody soudem

Oprávnění soudu snížit náhradu škody bude zachováno jako doposud a podle převládajícího výkladu pouze tehdy, bude-li tím, kdo škodu způsobí, fyzická osoba. V souladu s NOZ bude soud oprávněn přiměřeně snížit náhradu škody, pokud takové snížení bude ospravedlněno zvláštními okolnostmi konkrétního případu. Výše uvedené postup se však neuplatní, způsobí-li škůdce škodu úmyslně nebo v důsledku porušení odborné péče za předpokladu, že se hlásil k odbornému výkonu jako příslušník určitého stavu nebo povolání (tj. vystupoval jako osoba se zvláštními znalostmi, vlastnostmi nebo schopnostmi).

Promlčení

Promlčení smluvní pokuty a úroků z prodlení

V souladu s NOZ se v případě smluvní pokuty a úroků z prodlení právo na jejich úhradu promlčí za 3 roky ode dne, kdy se oprávněná osoba dozvěděla o porušení povinnosti zajištěné smluvní pokutou, resp. o nesplnění peněžitého závazku, anebo kdy se o takovém porušení povinnosti dozvědět měla a mohla (zpravidla první den následující po dni, ve kterém měla povinná osoba porušenou povinnost nejpozději splnit). Pokud se oprávněná strana o vzniku svých nároků nedozví, právo na úhradu smluvní pokuty, resp. na úhradu úroků z prodlení, se i tak promlčí za deset let ode dne, kdy nárok na úhradu smluvní pokuty, resp. úroků z prodlení, oprávněné osobě vznikl (tedy za deset let od prvního dne následujícího po dni, ve kterém měla povinná osoba porušenou povinnost nejpozději splnit).

Promlčení práva na náhradu škody

Právo poškozeného na náhradu škody se v souladu s NOZ promlčí za 3 roky ode dne, kdy se poškozený dozvěděl o vzniku škody a o osobě, která je povinna k její náhradě, nejpozději však za deset let ode dne, kdy škoda vznikla. Bude-li škoda způsobena úmyslně nebo porušením povinnosti v důsledku korupčního jednání, promlčí se právo na její náhradu nejpozději za patnáct let ode dne, kdy škoda vznikla.

Strany budou mít taktéž možnost smluvně si ujednat kratší nebo delší promlčecí lhůtu, a to v délce od jednoho roku do patnácti let. K takovému ujednání stran se však nebude přihlížet, pokud bude kratší nebo delší promlčecí lhůta pro slabší stranu nevýhodná. K ujednání stran o kratší promlčecí lhůtě se nebude přihlížet ani tehdy, pokud by mělo být promlčeno právo, které vzniklo úmyslným porušením povinnosti.

Newsletter společnosti RANDA HAVEL LEGAL advokátní kancelář s.r.o. informuje obecně o vybraných legislativních změnách, judikatuře a právních problémech. Informace předkládané v newsletteru mají pouze informativní povahu a nepředstavují úplný přehled změn v legislativě, judikatuře či právní praxi. Do newsletteru jsou zařazovány informace, které naše advokátní kancelář vybírá dle vlastního uvážení s ohledem na zajímavost či praktickou využitelnost informací pro adresáty newsletteru. Aplikovatelnost v newsletteru publikovaných informací na specifické případy je závislá na konkrétních okolnostech. Tento newsletter nepředstavuje právní radu a RANDA HAVEL LEGAL advokátní kancelář s.r.o. neodpovídá za aplikaci závěru či skutečností uvedených v newsletteru na jakýkoli právní případ.